

12. Цибенко Л. Р. М. Рільке і В. Стус: феномен кон'єніальності // Райнер Марія Рільке й Україна. Наукові студії та переклади з Р. М. Рільке. – Т.2. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 245–281.
13. Чайковский Р. Р. Рильке за колючей проволокой (об одной трагической странице украинской рилькеаны) // Перевод и переводчики: Науч. альманах каф. нем. яз. Сев. междунар. ун-та (г. Магадан). Вып. 1: Р. М. Рильке / Гл. ред. Р. Р. Чайковский. – Магадан: Кордис, 2000. – С. 63-70.
14. Чайковский Р. Р., Лысенкова Е. Л. Неисчерпаемость оригинала: 100 переводов “Пантеры” Р.М. Рильке на 15 языков. – Магадан: Кордис, 2001. – 211 с.
15. Чайковский Р. Рильке за колючим дротом (про одну трагічну сторінку української рількеани) // Райнер Марія Рільке й Україна. Наукові студії про Р.М. Рільке. Переклади його творів. – Вип. 1. – Дрогобич: Вимір, 2002. – С. 110–120.
16. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с.

УДК 808.2

ВІДОБРАЖЕННЯ СВОЄРІДНОСТІ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ У ПАРЕМІЙНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: ОМОВЛЕННЯ КОНЦЕПТУ СУДДЯ

Богдана Юськів
(Львів, Україна)

У статті розглядаємо концепт суддя, що є репрезентантом концептосфери права. Аналіз здійснюється у межах паремійної мовної картини світу українців. Виокремлено низку смислів зазначеного концепту, що характеризують правосвідомість українця як невід'ємну частину української ментальності.

Ключові слова: *концепт, паремійна мовна картина світу, мовна свідомість, концептосфера права, ментальність.*

В статье рассматривается концепт судья, репрезентирующий концептосферу права. Анализ осуществляется в пределах паремийной языковой картины мира украинцев. Выделен ряд смыслов указанного концепта, характеризующих правосознание украинцев как неотъемлемой части украинской ментальности.

Ключевые слова: *концепт, паремийная картина мира, языковое сознание, концептосфера права, ментальность.*

The article considers the concept judge that represents the law conceptosphere. Analysis is carried out within the paremia world language picture of Ukrainians. A number of meanings of the mentioned concept characterizing legal consciosness of Ukrainians as an integral part of Ukrainian mentality is singled out.

Key words: *concept, paremia world language picture, language consciosness, law conceptosphere, mentality.*

Постановка проблеми. Мовна картина світу (МКС), опис її окремих частин концентрують значний обсяг інформації і виражають світоглядні концепти, тобто одиниці людського знання, що означають довкілля. Це завдання зреалізують і паремії – прислів'я, приказки, анекдоти і под., створюючи паремійну картину світу, що ієрархічно входить у МКС. У паремійній картині світу існують свої етно, психо- стереотипи, що відображають відповідні життєві принципи, систему поглядів, світосприйняття, культуру чи субкультуру окремого народу. На сьогодні вже виокремлені науки, що вивчають національну мову та мислення й мають необхідну базу для того, щоб здійснити перехід від суто теоретичних напрацювань, пов'язаних із ментальністю, до вивчення національно-мовної специфіки концептів.

Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена тим, що в наукових колах українських та зарубіжних лінгвістів простежуємо посилені інтерес до вивчення окремих фрагментів МКС, які містять значний обсяг інформації філософського, психологічного, міфологічного, релігійного, фольклорного характеру. Зазначену проблему відносять до пріоритетних в українському мовознавстві, оскільки є необхідність на базі окремих досліджень МКС репрезентувати цілісну картину для укладання концептуарія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На особливу роль паремій у створенні МКС звертають увагу такі мовознавці, як О.Бабкін, О.Дуденко, В.Жайворонко, Ю.Прадід, В.Телія, О.Ткаченко, Д.Ужченко та ін. Традиційно вчені відносять паремії до розряду фразеологізмів. Деякі дослідники цілком слушно розглядають паремії як мікротексти й наголошують, що вони концептуалізують у собі всі типи інформації, яка відображає конкретну ситуацію в тексті. Адресант залучає їх у мовлення в згорнутому вигляді як відповідний текст. На думку В.Жайворонка, “народні приповідки – це насамперед символічні текстотворчі одиниці, в яких нарощування змісту відбувається через стандартизацію форми [3, с.62]”. Учені також уважають, що паремії – це мовленнєві явища, які дають змогу проникнути в глибини національного способу мислення, ментальності. Розмірковуючи про мовні критерії національної ментальності на різних рівнях, О.Ткаченко наголошує, що у концентрованому вигляді риси національної ментальності яскраво виражені у малих текстах – прислів'ях, анекдотах, піснях тощо. Вивчення коротких текстів, на думку названого вченого, дасть змогу дійти висновків про “автопортрет” кожного народу, зокрема й українців [8, с.33].

Мета цієї наукової розвідки – з'ясувати, як паремії, що є одиницями відповідної картини світу, концентрують у собі смисли, що стосуються концепту *суддя* як репрезентанта концептосфери *права*. Зауважимо при цьому, що матеріалом дослідження слугує збірка “Галицько-руські народні приповідки”, що їх зібрав і пояснив І.Франко [2].

Починаючи **виклад основного матеріалу**, наведемо важливу для цієї праці думку В.Сироткіна стосовно того, що “паремії, як ніякий інший вид фольклору, складають звід суджень про життя народу, точні й гострі характеристики, спостереження та узагальнення, і за характером впливу на життєдіяльність людей завжди були близькі до правових норм [5, с.39]”. І.Снегірьов, який вивчав паремії, що відображають концептосферу *права*, обстоював думку про те, що більша частина народних правових звичаїв виражена в прислів'ях, переважна кількість яких склалася на стародавніх вічах, правових сходах. Саме вони

репрезентували формули стародавньої юридичної мови та містили в собі мирські, вічеві та судові “приговори” стародавніх общин [7, с.295]. До речі, вони відображені в правових положеннях першого кодексу давньоруського права та багатьох писемних пам'ятках пізнішого часу (договірних грамотах, судбениках та ін.). Деякі з них віддзеркалюють стандартні ситуації, що виникали в судах, характеризують діяльність суддів. Ці мовні одиниці стверджували рівність перед законом, визначали особливості процесуального характеру судочинства. Найбільш змістовні та влучні юридичні формули, що проголошувалися на суді, закріплювалися у пам'яті й повторювалися принагідно й після суду, при цьому вони дещо скорочувалися, набували ритмізованої поетичної форми й перетворювалися на народні приказки та прислів'я. Їх зміст, лаконічність та виразність – невичерпне джерело для пізнання правосвідомості українського народу. За словами В.Анікіна, прислів'я навчали й настановляли; вони обмежували або узаконювали одні вчинки і дії, відвертали інші. Очевидно, що галузь “так званого звичаєвого” права чітко відображена в формулах прислів'їв [1, с.39]. У пареміях відображена й оцінка роботи тих посадових осіб, що діяли в правознавчій сфері. Як засвідчує матеріал, паремійна МКС репрезентує мікротексти, що відображають концепт *судді*, та засвідчує реакцію простого народу на судочинство, суддю, порівн.: “Хто вітмує, сам собі біду готує” – “бо сам заходиться, заробляючи на нелюбов або у громади, або у вислої власти” [2, т.І: с.323]; “Без віїта справи нема” – означає, що “без компетентного судії нема суду; без майстра нема ніякого суду” [2, т.І: с.321]; “Коли сниться судія, то жде тебе якась кривда, гризота” – із народного сонника; “Не одного на душу взьив” – “говорили про помираючого суддю, за якого йшла погана слава, бо судив несправедливо” [2, т.ІІ: с.123]; “Хочеш не хочеш, коли пан віїт хоче” – “промовляли до такого, якого віїт...” [2, т.ІІІ, с.369] і под. У наведених пареміях маємо різні оцінки й реакції народу на діяльність суддів.

У сучасному словнику української мови зазначається, що *суддя* – це “службова особа в органах суду, яка виносить вирок у судовій справі...” [6, т.9, с.824]. У цій самій словниковій статті виокремлено субстантивовані прикметники, що поширені у мовленні для номінації суддів за особливими ознаками їхньої діяльності у державах, що вирізняються суспільним ладом і системою судочинства (присяжний, народний, мировий), порівн.: *присяжний суддя* – “у буржуазному суді – особа, що на певний час залучається до участі у розгляді справ” [6, т.8, с.56]; *народний суддя* – “... у РСРП суддя районного (міського) народного суду” [6, т.5, с.176]; *мировий суддя* – “суддя, що розглядав дрібні кримінальні справи в дореволюційній Росії...” [6, т.4, с.714]. Ця інформація засвідчує, що простежується формування системи номінацій на позначення суддів. Значення цих лексем перебувають у комплементарних відношеннях один до одного, оскільки змістовно мають спільну частину й вирізняються лише частково. Їх можна кваліфікувати, як історизми, бо вони характеризують систему судочинства у відповідний період розвитку суспільства. Вони відрізняються передусім за такими смислами, як “тимчасовість перебування на посаді, виконання обов'язків судді”, “спроєктованість діяльності на дрібні кримінальні справи”, “діяльність у межах невеликої території”, “відповідність тій чи тій системі судочинства”.

У галицьких пареміях І.Франка зустрічаємо застарілу номінацію для назви

судді – вїйт, порівн.: *вїйт* – це “керівник місцевого (міського чи сільського) управління або самоврядування в середньовічній Німеччині, Литовському князівстві, Польщі та на Україні (в XV – ХУІІІ ст. // У Західній Україні (1939 р.) та в Польщі (до 1950 р.) – голова волосної управи” [6, т.1, с.670]. Як бачимо, лексема *вїйт* є синонімом по відношенню до слова *суддя* лише з урахуванням відповідної частини його лексичного значення, такого смислового компонента, як “відповідне місце” і “відповідний час”, тобто в цьому разі маємо синонімізм. Сенси, що містяться в лексемі *вїйт*, були настільки важливі для мовної свідомості українців, що продукували систему похідних, порівн.: *вїйтівство* – “заст., посада вїйта” [6, т.1, с.670], *вїйтування* – “заст. перебування на посаді вїйта” [6, т.1, с.670]; *вїйтувати* – “бути вїйтом” [9, т.1, с.670]; *вїйтиха* – “заст., жінка вїйта” [6, т.1, с.670]; *вїйтів* – “прикметник до вїйта” [6, т.1, с.670]; *вїйтівський* – “те саме, що вїйтів” [6, т.1, с.670]. Ці похідні відображені в пареміях.

Практично всі паремії, що представлені в “Галицько-руських народних приповідках”, містять саме лексему *вїйт*, а не *суддя*, порівн.: “*Чень з тим до вїйта не підемо*” [2, т.1, с.322]; “*Бодай ніхто вїйтом не бідував, хіба мої діти!*” [2, т.1, с.321]; “*Вїйт громадський слуга (...поштуркач)*” [2, т.1, с.321]; рідко використовується застаріла форма *судія*, наприклад: “*У важній справі ніхто не судія*” [2, т.ІІІ, с.216], експліцитно практично відсутня форма *суддя*. Низка паремій омовлює діяльність судді, не номінуючи його безпосередньо, тобто без використання лексем *вїйт*, *судія* чи *суддя*, проте у тлумаченні паремій зазначені лексеми використано, при цьому знову частіше з’являється варіант *вїйт* чи його похідні, порівн.: “*Випас сі на громадським добрі*” – “говорять про несумлінного **вїйта**, що збогатів кривдючи громаду” [2, т.1, с.655], “*Вїйтівство, то велике дідівство*” – “– Бо ци не правда, – поясняв мені Урицький **вїйт**. – Таже чоловік як дід (жебрак) мусит не раз на рік до кожної хати заглянути, мусит кожній біді поклонитися, по канцеляріях вистоювати, кожного наказу слухати, а за то ще клинут і засловлят і обмовляють [2, т.1, с.322]”, а також *суддя*, *судія*, наприклад: “*Гроші то рація*” – “знач. се доказ: в нечистій справі перед купленим **суддею** ніякі докази не стійні, крім грошей” [2, т.1, с. 660]; “*Не одного на душу взив*” – “говорили при смерті **судії**, про якого йшла погана слава, що судив несправедливо [2, т.2, с.123]” і под.

Паремійна картина світу українців виразно свідчить про недовіру до служителів закону, тому виправданим є їх звернення до Бога як Всевишнього судді, як гаранта правопорядку й свободи. Українські етнографи та історики (М.Грушевський, М.Костомаров, В.Липинський, М.Юрій, В.Янів та ін.) відзначають високу релігійність усіх прошарків Галичини. В житті галичанина відчувається Божа присутність всюди, для нього ідеал добра й справедливості освячений наукою церкви й святістю релігії, і він “берегтиме в собі релігійні основи доти, доки існуватиме сума основних ознак, що становлять його народність [9, с.294]”. Народні приповідки свідчать, що в носія української мови *Господь* як *суддя* змодельований у протиставленні до *судді-людини* й експлікує такі основні сенси, як “*боронити*”, “*оберігати*”, “*допомагати*”, “*правопорядок*”, “*гарант*”, “*чесність*”, “*правда*”, “*закон*”, “*право*”, “*справжній*”, “*справедливий*”, “*однаковий*”. В уяві українця *Господь* – насамперед опікун, який допомагає, оберігає, боронить. *Господь* – добрий господар, що має серце, відкрите для горя ближніх [9, с.116], порівн.: “*Нема нігде справедливого, хіба в одного Бога*” – “говорить чоловік, програвши якийсь справедливий або

несправедливий процес [2, т.ІІІ: с.216];” “*Від Бога сі не сховаєш*” – “означає, що від злочину ніхто не сховається і ніколи не може бути спокійним проти Божого правосуддя [2, т.І: с.119]”. У мовній свідомості зафіксована думка, що *Господь* як найвищий, праведний суддя може вершити суд і над вїйтом, порівн.: “*Пане вїйте, Бага сі бійте!*” [2, т.1, с.322].

Лексема *вїйт* сполучується у пареміях з низкою прикметників, що експліцитно виражають відповідні сенси, наприклад: “*поганий*”, “*нечистий*”, “*нечесний*”, “*несумлінний*”, “*куплений*”, “*несправедливий*”.

Над *вїйтами*, *суддями* народ *кексує*, *іронізує*, *жартує*, виявляючи такі риси національного характеру, як гумор, на що звертає увагу І.Франко, подаючи коментарі до відповідних паремій, наприклад: “*Бодай ніхто вїйтом не бідував, хіба мої діти! ...хіба я тай мої діти; ...не дочекав вїйтом бути, тільки я...*” – “**іронізують** селяни, коли вїйт **нарікає**, як то йому тяжко побувати свій уряд” [2, т.1, с.321], “*Як світ світом, не був Сарбрин вїйтом*” – “має **льокальне значіння**: “**Сарбрин**, господар у Нагуєвичах, чоловік дуже обмеженого розуму, кілька разів кандидував на вїйтіство і все падав при виборі, так що **на сміх** йому зложили всю поговорку. Та він нарешті-таки завдав їй брехню і був вїйтом [2, т.1, с.322]”. Крім того, своє ставлення до суддів демонструють як чоловіки (порівн.: “*Добийте мі, а не мучте мі*” – “**Кричав гуцул** до судії, що держав його довго в слідстві [2, т.2, с.11]”), так і жінки (“*А втопили би ті мої сльози!*” – “**Товорили жінка** до вїйта, що зробив їй якусь кривду [2, т.1, с.423]”). І. Франко враховує, в яких комунікативних діях репрезентується суддя. Найчастіше це *нарікання*, *лайка*, *прокльон*, *скарга*, *обмовляння*, *злослів’я*, але може бути і *погроза*, наприклад: “*Хочеш громаду в біду ввалити?*” – “**з погрозами** говорили селяни до вїйта, що підписав протокол на будову нової школи [2, т.1, с.654]”.

У пареміях є вказівка навіть на те, яким способом інколи обирали *вїйта*, порівн.: “*Хто вхопив палицю, той вїйтом стане*” – “якийсь особливий спосіб вибирання *вїйта*, що хто вїйме з многих палиць одну з якимось особливим знаком, той *буде вїйтом* [2, т.2, с.656]”.

Мовна свідомість галичан зберігає інформацію про суддів-хабарників, порівн.: “*Чия горівка на столі, того правда у селі...*” – “характеризуються часи давнього вїйтівського сільського судівництва, часи “Справи в селі Клекотині”, де без горівки не було суду, а за горівку суджено по-п’яному. В ширшому значінні характеризують сею приповідкою взагалі підкупні, **хабарницькі суди** [2, т.1, с.590]”; про те, що чесних *суддів* взагалі не існує, наприклад: “*Бодай ніхто чесним вїйтом не був!*” – “бувши вїйтом і нехотя когось скривдиш, а многим не догодиш [2, т.1, с.321]”. Оскільки *суддя* завжди негативно оцінюється народом, то навіть коли він справедливий, цьому не можуть повірити, настільки сильний стереотип негативної оцінки діяльності *судді* у мовній свідомості, що саме на цей фактор жаліються і самі судді, порівн.: “*Волю хорувати, ніж вїйтувати*” – “говорив такий, що бувши вїйтом зазнав багато прикростей і страт [2, т.1, с.323]”; “*Довїйтував-ем сі лихої години*” – “зазнав вїйтуючи неприємностей [2, т.1, с.323]”. Ці паремії свідчать, що інколи *вїйт* міг викликати у людей і співчуття, оскільки вони розуміли, що *вїйт* лише виконавець, тому проблема у системі судочинства. Але такий смисл виражений імпліцитно, він лише окреслюється. При цьому у мовленнєвій дії щодо спонування до співчуття виступає сам *вїйт*: скарга, нарікання висловлюється від першої особи.

Думка про те, що посада *війта* є важливою, складною, навіть обтяжливою для людини, що людина може й сама, добровільно зрестися від неї; про те, що не кожний гідний її обіймати, що це шанована посада, авторитетна, містить у собі такі паремії: “*Війта скинути, то не воробуцьи з кола зігнати*” – “знач. діло не легке. Вибір *війта* і затверджене залежить не лише від волі громади, але також від висших властей [2, т.І, с.321]”; “*Війт ніколи не вмирає*” – “розумій: *війтівський уряд*, який не гине зі смертю одного *війта*, а переходить на його наступника [2, т.І, с.322]”; “*Звергли го з війтівства*” – “знач. зрікся сам добровільно *війтівського уряду*” [2, т.І, с.323]”; “*Скинув ся з війтівства*” – “знач. зрікся сам добровільно *війтівського уряду*” [2, т.І, с. 323]”; “*Коли-с ни війт, то ни роби справу*” – “загально: не мішайся не в своє діло, не розпоряджайся тим, що до тебе не належить” [2, т.І, с.322]”; “*Чень з тим до війта не підемо*” – “коли зайде суперечка за дрібницю, за яку не варто правуватися” [2, т.І, с.322].

Позитивне ставлення до судді, його позитивна характеристика зафіксовані у пареміях рідко, радше паремії, що відображають такі смисли передають чаяння народу, їхні думки щодо ідеалу, оскільки вони мріють мати такого суддю, як рідний батько, щоб дбав про них так само, порівн.: “*Без війта справи нема*” – “знач. без компетентного судді нема суду; без майстра нема ніякого діла” [2, т.І, с.321]”; “*Війт громадський слуга... поштуркач*” – “бо мусить стояти за громадськими справами” [2, т.І, с.321]”; “*Війтівство, то велике дідіство*” [2, т.І, с.322]. У цих та інших пареміях діяльність судді проектується на оцінку громади, омовлюється думка, що суддя і громада єдині, взаємозалежні, порівн.: “*Війт завинит, а ти громадо відповідай!*” – “На таке найчастіше виходить наша громадська автономія” [2, т.І, с.322]”; “*Де війт нінащо, там громада ледащо*” – “може справедливіше було навпаки: *війт* ледащо може серед наших обставин і порядну громаду звести нінащо” [2, т.І, с.322]”; “*Добрий війт, то тато в громаді, а лихого, то й вітчимом не можна назвати*” – “ілюстрація патріархального погляду на громадські справи” [2, т.І, с.322]”; “*Випас сі на громадським добрі*” – “говорять про *несумлінного війта*, що зобогатів, кривдячи громаду” [2, т.І, с.655]. Отже, маємо типове протиставлення (зіставлення) *судді і громади*.

У пареміях щодо діяльності судді зафіксувалося патріархальне негативне ставлення до жінки, є вказівка на неприпустимість її діяльності як судді, і більше – взагалі жодної дотичності до суду у будь-якій якості, наприклад: “*Хоть піду до війта, то все я кобіта*” – “діло йде, очевидно, про якусь суперечку, де покликаються на **свідокство жінки**, яка згори застерігається, що **перед війтом її свідокство може не мати такого значіння, як свідокство мужчини**” [2, т.І, с.322]”; “*Як світ світом, не була баба війтом*” – “війтїство і взагалі всякі урядові становища з давен-давна були привілегією мужчин, які не хочуть повірити, щоб і в будучому се могло змінитися...” [2, т.І, с.322].

Аналізуючи лексичні значення, подані у тлумачних словниках, можна стверджувати, що концепт *судді* базується на позитивних або нейтральних щодо оцінки значеннях, а це свідчить про те, що люди повинні довіряти особам, які обіймають зазначені посади, порівн.: “*людина*”, “*фахівець*”, “*службовець*”, “*судити*”, “*вершити*”, “*оцінювати*”, “*захищати*”, “*мирити*”, “*право*”, “*закон*”, “*вирок*”, “*обов'язок*”, “*совість*”, “*здоровий глузд*”, “*виконавчий*”, “*правильний*”, “*чесний*”. Наведені смисли присутні як імпліцитно, так і експліцитно і за

“шкалою оцінки” позитивного / негативного вказують на позитивне, але у пареміях, як бачимо, переважають негативні смисли, що засвідчує неспіввіднесеність того, яким повинен бути *суддя*, з тим, яким він є насправді.

У світосприйнятті українців, мірила моральних цінностей побудовані на порівнянні категорій *добрий / поганий (лихий)*, *справедливий / несправедливий*, *розумний / безрадий*. Численні характеристики символічного ряду лексем *суддя* – *війт* зорієнтовані на національно-культурні стереотипи, що їх формує сам етнос. На основі стратегій порівняльних характеристик мова стає своєрідним індикатором життя етносу, його інтелектуальної орієнтації в предметному світі. Як зазначає В.Жайворонок, національно-культурні стереотипи диктують критерії оцінок. Як етнокультурна ознака, оцінка – вияв ставлення до довкілля. Індивідуальні емоції переростають у колективну загальнономовну експресію, що характеризується різною оцінністю – нульовою, позитивною, негативною, позитивно-негативною [3, с.52]. Цю думку можна проілюструвати прикладами, що демонструють усі зазначені види оцінки, порівн.: нульову – “*У важній справі ніхто не судія*”, позитивну – “*Без війта справи нема*”; негативну – “*Випас сі на громадським добрі*”; позитивно-негативною – “*Добрий війт, то тато в громаді, а лихого, то й вітчимом не можна назвати*”.

Як бачимо, в мовній свідомості українців концепт *судді* експліцитно вербалізований словами *війт, судія, суддя*. Цей образ-концепт базується на бінарних опозиціях морального характеру: *справедливість / несправедливість, закон / беззаконня, право / безправ'я, добро / кривда, багатий / бідний, рівність / нерівність, свобода / неволя*. Ключові моральні якості *судді* оцінюються за шкалою полярних тотожностей: *справедливий суддя (правдий, компетентний, сумлінний) / несправедливий (продажний, підкуплений, що має негативну репутацію, несумлінний, дужий, панський)*.

Українська паремійна картина представляє образ-концепт *судді* переважно з негативною семантикою й викликає негативне ставлення до діяльності осіб, які мають стояти на сторожі закону й людських прав. На думку Т.Космеди, людина може оцінювати довкілля на основі врахування об'єктивних і суб'єктивних чинників. Як відомо, мова є асиметричною щодо вираження категорії оцінки: мовних засобів для вираження негативною оцінки є більше, ніж для вираження оцінки позитивною, вони різноманітніші і багатші [4, с.122-124]. Ця теза підтверджується нашим матеріалом.

Висновки. Паремії як символічні дискурсивні, текстотворчі одиниці, що є складовими паремійної МКС, яка поряд з іншими концептосферами репрезентує і концептосферу *права*, є яскравим прикладом відтворення життєвих правил, морального етикокодексу, глибини філософії, менталітету етносу, в цьому разі правової свідомості українців. Паремійні смисли образу-концепту *суддя* на шкалі оцінки концентруються у зоні негативного її простору, що засвідчує відповідне ставлення українців до права, закону, судочинства.

Перспективи подальших розвідок. Обсяг завдань дослідження МКС українців є дуже широкий, так само як і концептосфера *права* в межах паремійної картини світу як складової МКС вимагає ретельного вивчення й опрацювання інших її складових, концептів *суд, злочин, кара, слідчий, адвокат, прокурор, злочинець, підсудний, в'язниця* і под. для створення повного концептуарію української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникин В.П. Каково происхождение, каковы типы и принципы классификации славянских народных пословиц и загадок? / В.П.Аникин // Русский фольклор. Народная поэзия славян. – М.; Л.: Изд. Академии наук СССР, 1963. – Т. VIII. – С. 394–402.
2. Галицько-руські народні приповідки: [у 3-х т.] / [Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко: 2-е вид.]. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Т.1. – 832 с. – Т.2. – 818 с. – Т.3 – 699 с.
3. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень / В.В.Жайворонк // Мовознавство. – 2001. – № 5. – С. 48–63.
4. Космеда Т. Комунікативна компетенція Івана Франка: міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри / Тетяна Космеда. – Львів: Видавництво “ПАІС”, 2006. – 328 с.
5. Сироткін В.М. Прислів'я та приказки як джерело вивчення етико-правових звичаїв і уявлень українського народу / В.М.Сироткін // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 1. – С. 39–42.
6. Словник української мови: [в 11 т.] – К.: Наукова думка. – Т. 1, 1970. – 800 с.; Т. 4, 1974. – 840 с. ; Т. 5, 1974. – 840 с.; Т. 8, 1977. – 928 с. Т. 9, 1978. – 916с.
7. Снегирев И. Обзорение юридического быта с продолжением древнего и среднего периода русской народной жизни / И.Снегирев // Юридические записки. – Т. 2. – М., 1842. – 305 с.
8. Ткаченко О.Б. Мовні критерії національної ментальності / О.Б.Ткаченко // Нова філологія. – 1991. – №1 (10). – С. 23–41.
9. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / В.Янів [Упоряд. М.Шаповал: 3-е вид., стер.]. – К.: Знання, 2006. – 236 с.